

**Аніщенко О.В. Інформаційна нерівність у сучасному суспільстві / О.В. Аніщенко // Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи: зб. матеріалів III міжнародної наук.-практ. конф. – К.; Львів: ЛДУ БЖД, 2012. – Вип. 3, ч. 1. – С. 100-103.**

УДК 316.324.8: 374.7

*О.В. Аніщенко,  
м. Київ, Україна*

## **ІНФОРМАЦІЙНА НЕРІВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Перехід до інформаційного суспільства зумовлює необхідність розв'язання соціальних питань, пов'язаних з проблемами адаптації особистості, державних інститутів, нормативно-правової бази, засобів масової інформації і суспільства в цілому до умов інвестиційно-інноваційного етапу розвитку суспільства.

Передусім вважаємо за доцільне акцентувати увагу на терміносполуці „digital divide”, що перекладається українською як цифрова нерівність, цифровий або інформаційний розрив, розкол, цифровий бар'єр, цифровий розподіл, цифрова прірва, цифрове або електронне провалля, комп'ютерний вододіл та інші вирази, які використовуються як синоніми. С. Лобовікова цифрову нерівність розглядає як важливий структурний елемент інформаційної нерівності, новий вид соціальної диференціації, що впливає з різних можливостей використання новітніх інформаційних і телекомунікаційних технологій. На думку науковця, цифрова нерівність має технологічну природу й характеризує різну здатність країн забезпечити як у національному масштабі, так і для окремих груп населення доступ до сучасної інформаційної інфраструктури (телефонний зв'язок, Інтернет, бази даних, бази знань та ін.) з метою її ефективного використання у практичній діяльності [5, с. 6, 13].

У сучасних умовах загальновідомими є дві головні форми соціально-інформаційної нерівності – зовнішня та внутрішня. Зовнішня нерівність пов'язана з обмеженнями, які існують для доступу до світового інформаційного простору країн, що розвиваються, а внутрішня характеризує нерівність умов для доступу до інформаційного ринку різних верств населення всередині цих країн. Водночас І. Агамірзян справедливо наголошує, що базовою нерівністю є нерівність економічна, соціальна й культурна, а інформаційна нерівність є лише одним із „найбільш хворобливих проявів цих базових нерівностей. Бідність у цілому є іншим, ще більш хворобливим, проявом тих самих нерівностей” [1].

Україна належить до групи 50-ти найбільших країн за кількістю населення, але за індексом телекомунікаційної підготовки вона посідає тільки

70-е місце серед 80 країн, оцінених за цим критерієм. У списку з 104 країн світу Україна знаходиться на 76-му місці за загальним індексом макроекономічного розвитку та індексом людського розвитку [7], на 83-му місці за загальним індексом технологій, на 82-му – за індексом інформаційного розвитку суспільства. На жаль, Україна посідає одне з останніх місць в Європі за рівнем поширення комп'ютерної техніки (менше 9 персональних комп'ютерів на 100 людей), але український ринок персональних комп'ютерів демонструє найвищі темпи розвитку в Європі. Тенденції поширення комп'ютерної техніки по регіонах України свідчать про нерівномірність її розподілу [5, с. 12]. Водночас регіони України відрізняються різним рівнем забезпечення Інтернет-доступу населення. Якщо у Києві рівень проникнення Інтернет-доступу наближається до 56%, то є райони, в яких Інтернет-доступ становить менше 3,5% [2].

Слід зазначити, що подолання зокрема інформаційної і соціальної нерівності є однією з ключових умов побудови в Україні інформаційного суспільства. Доцільно враховувати реальні соціальні умови, які перешкоджають поширенню інформаційних технологій серед різних соціальних груп. Йдеться про невисокий ступінь мотиваційної готовності до використання нових інформаційних технологій, недооцінка важливості процесу інформатизації взагалі, низький рівень комп'ютерної грамотності суспільства, що зокрема не дозволяє забезпечити високі темпи впровадження нових інформаційних технологій у життя різних соціальних груп.

В Україні, як і в багатьох інших державах, інформаційна нерівність зумовлена низьким рівнем інформатизації, низькою якістю, малою пропускну здатністю мереж зв'язку, відсутністю високошвидкісних мереж. На думку О. Лобовікової, основними причинами цього є різниця у матеріальній забезпеченості та в рівні освіти різних соціальних груп [5, с. 15]. З метою подолання інформаційної нерівності в Україні доцільно прискорити розробку та впровадження новітніх конкурентоспроможних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери суспільного життя, зокрема в економіку України і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відповідно до „Основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” [3], виникла нагальна необхідність у використанні ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, розвитку електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами, покращення стану інформаційної безпеки в умовах використання новітніх ІКТ. Актуалізувалася проблема формування та впровадження правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, технологічних, методичних умов розвитку інформаційного

суспільства в Україні з урахуванням світових тенденцій; створення умов для забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності усіх верств населення, створення системи мотивації щодо впровадження і використання ІКТ для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства. Не викликає сумнівів доцільність запровадження єдиних стандартів і регламентів функціонування системи електронного документообігу, посилення якості та збільшення кількості адміністративних послуг, що надаються громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням електронних засобів, збільшення доступу громадян і суб'єктів господарювання до різноманітних інформаційних ресурсів; прискорення процесів інформатизації бібліотек, архівів, музеїв та ін., надання державної підтримки використанню новітніх ІКТ засобами масової інформації.

Щодо освіти, то актуалізувалася необхідність забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості, створення загальнодержавних інформаційних систем, передусім у галузі охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля. Йдеться також про забезпечення на відповідному рівні навчальних закладів і наукових установ сучасними економічними та ефективними засобами ІКТ і необхідними інформаційними ресурсами, забезпечення вільного доступу до засобів ІКТ та інформаційних ресурсів, особливо у сільській місцевості та важкодоступних населених пунктах.

Декларативність зазначених вище положень, викладених в „Основних засадах розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” [3] не викликає сумніву. Очевидною є необхідність переходу від відомчої орієнтації діяльності держави до орієнтації на потреби і задачі громадян. Це безпосередньо стосується й галузі освіти, й зокрема освіти дорослих.

Як відомо, система освіти дорослих є показником рівня розвитку культурного, морального, наукового, технічного потенціалу країни. У зв'язку з тим, що для України особливо важливого значення набуває освіта дорослих, і зокрема освіта людей третього віку, вважаємо за доцільне акцентувати увагу на проблемі розвитку інформаційної культури старших дорослих.

На нашу думку, практичний інтерес становить діяльність Онлайн-університету третього віку, започаткованого на базі Санкт-Петербурзького національного дослідницького університету інформаційних технологій, механіки та оптики (НДУ ІТМО) – одного з провідних ВНЗ Росії у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. У даний час проект „Онлайн-університет третього віку” розвивається у контексті створення у Санкт-Петербурзі Національного ресурсного центру дистанційної освіти для

дорослих. Однією з найважливіших функцій цього ресурсного центру є тиражування кращих практик залучення представників будь-якого віку до активного суспільного життя через освіту з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Ресурсний центр також виконує функції методичного центру для соціальних працівників і волонтерів громадських організацій, які працюють з людьми третього віку із використанням ІКТ. Серед основних цілей проекту виокремлено такі:

- формування інформаційної культури старших поколінь у Росії;
- створення системи якісного та доступного дистанційної освіти для дорослих;
- подолання інформаційної нерівності та соціально-культурної ізоляції громадян третього віку [6].

В основу проекту покладено перший у Росії портал дистанційного навчання для людей третього віку. Станом на 2012 р. на порталі розміщені такі дистанційні курси: „Духовні основи російської культури”, „Літня людина в сучасному суспільстві”, „Планета Інтернет для Вас”, „Світові релігії”, „Вступ до філософії віку”, „Європейська художня культура”, „Мозаїка радості. Поради психолога щодо збереження душевної рівноваги”.

Слід підкреслити, що заслуговує на увагу досвід Навчально-наукового Інституту магістерської підготовки та післядипломної освіти університету „КРОК” (м. Київ), який з жовтня 2009 р. розпочав навчання осіб третього віку [4]. В Інституті розроблено систему короткотермінових курсів, адаптованих до особливостей, інтересів людей пенсійного віку і спрямована на вирішення їхніх проблем у галузі збереження здоров'я, професійної самореалізації, правової та інформаційної грамотності, організації дозвілля та ін. Серед них курси: „Користувач ПК”, „Інтернет та цифрові технології”, „Графічні програми на ПК” та ін. Опанування цих та інших навчальних курсів особами третього віку допомагає подолати нездатність працювати з попередньою віддачею, зумовленою „старінням” отриманих раніше знань, якісному удосконаленню набутих раніше умінь і навичок.

За нашим переконанням, ІКТ в освіті людей третього віку, розроблені із урахуванням зокрема вікових особливостей, мають передбачати упровадження таких навчальних, культурно-адаптаційних складових, які дозволять слухачам не тільки удосконалювати певні знання та вміння, а й розвивати творчі здібності з їхньою подальшою адаптацією до умов сьогодення, підвищувати соціальну й творчу активність.

Насамкінець зазначимо, що подолання інформаційної нерівності в Україні можливе за умови плідної співпраці спеціалістів з інформаційних технологій, психологів, соціологів, лікарів, педагогів, політиків, філософів та

інших фахівців. Від того, як і коли широкі верстви населення зможуть одержати нові інформаційні можливості, залежить динаміка процесу модернізації, і в кінцевому результаті, темпи суспільного прогресу в державі.

### Література

1. Агамірзян І. Світовий досвід реалізації концепції електронного уряду / Ігор Агамірзян [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 3.09.2012 <<http://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Analytics/WorldExperience/Default.aspx>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
2. В Украине существует цифровое неравенство <http://biz.liga.net/all/all/novosti/2039016-ekspert-v-ukraine-sushchestvuet-tsifrovoe-neravenstvo.htm>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
3. Закон України „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” (9 січня 2007 р. № 537-V) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2007. – № 12. – Ст. 102.
4. Курси для осіб „третього віку” (навчання пенсіонерів): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 12.08.2011 <<http://fpo.krok.edu.ua/kursi-dlya-osib-tretogo-liku-navchannya-pensioneriv.html>>. – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Лобовікова О.О. Інформаційна нерівність як соціологічна проблема: автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / О.О. Лобовікова; Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2007. – 22 с.
6. О проекте „Онлайн-университет третьего возраста” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 26.07.2012 <[http://u3a.niuitmo.ru/htmlpage/index/view/htmlpage\\_id/4/?&page\\_id=m5301](http://u3a.niuitmo.ru/htmlpage/index/view/htmlpage_id/4/?&page_id=m5301)>. – Загол. з екрану. – Мова рос.
7. Украина по индексу человеческого развития заняла 76-е место в мире [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 16.05.2012 <<http://pda.nr2.ru/kyev/356353.html>>. – Загол. з екрану. – Мова рос.

**Резюме.** У публікації проаналізовано проблему інформаційної нерівності у контексті міждисциплінарного підходу. Обґрунтовано залежність інтелектуальної диференціації суспільства від доступу до інформаційних ресурсів. Акцентовано увагу на важливості доступу дорослих до інформаційно-комунікаційних технологій.

**Ключові слова:** інформаційна нерівність; інформаційно-комунікаційні технології; Інтернет; інтелектуальна диференціація; освіта дорослих.

### Information inequality in modern society

Olena Anishchenko

**Summary.** This publication analyses the problem of information inequality in the context of a multidisciplinary approach. The dependence of intellectual differentiation of society on access to information resources is substantiated. The attention is accented to the importance of access of adults to information and communication technologies.

**Key words:** information inequality, information and communication technologies, the Internet, intellectual differentiation, adult education.